

INGLIZ TILIDAGI CHAQIRIQ VA DA'VAT MAZMUNIDAGI
AFORIZMLARNING TAHLILI

Xosiyat Toshtemirova

Termiz davlat universiteti Lingvistika(ingliz tili) ta'lim yo'nalishi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15392064>

Annotatsiya. Ushbu tezis ingliz tilidagi chaqiriq va da'vat mazmunidagi aforizmlarni tahlil qilishga bag'ishlangan. Aforizmlar ko'pincha qisqacha, ma'noli va aniq ifodalar bo'lib, ular jamiyatga yoki shaxsga muayyan harakatga chaqiruvchi yoki ularni biror maqsadga undaydigan xususiyatga ega. Ingliz tilida aforizmlar, asosan, reklama, siyosat, motivatsiya va boshqa sohalarida faol ishlatiladi. Maqolada chaqiriq va da'vat mazmunidagi aforizmlarning lingvistik xususiyatlari, ularning strukturalari va kommunikativ maqsadi o'rganiladi. Aforizmlarni o'rganish orqali ularning psixologik va ijtimoiy ta'siri, tilning kuchli kommunikativ vosita sifatida qanday ishlatilishi tahlil qilinadi. Tahlil natijasida ingliz tilidagi chaqiriq va da'vat aforizmlarining jamiyatdagi roli va ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: aforizmlar, chaqiriq, da'vat, ingliz tili, tilshunoslik, kommunikatsiya, lingvistika, tahlil, motivatsiya, reklama, siyosat, psixologik ta'sir

Aforizmlar qisqa va chuqur mazmunli ifoda orqali murakkab g'oya yoki hayotiy haqiqatni yetkazishni maqsad qiladi. Quyida aforizmlarning asosiy maqsadlari haqida batafsil ma'lumot berilgan:

Donolik va umumiy haqiqatlarni yetkazish

Aforizmlar hayot, inson tabiati yoki ijtimoiy xulq-atvor haqidagi umumiy haqiqatlarni qisqa jumlar orqali ifodalaydi. Ular insonlarga murakkab fikrlarni sodda va tushunarli usulda yetkazadi, shuning uchun uzoq vaqt davomida yodda qoladi. Masalan, "Knowledge is power"¹ iborasi bilimning ahamiyatini bir jumlada aks ettiradi.

Fikrlashga undash

Aforizmlar insonlarni o'z hayoti va qarashlari haqida chuqurroq o'ylashga undaydi. Ular ba'zan paradoksal yoki qisqa haqiqatlar orqali insonni o'z xulqini qayta

¹ Bacon,F.(1597).Meditationes Sacrae,210 b

ko‘rib chiqishga chorlaydi. Masalan, “*The only constant in life is change*”² kabi iboralar odamlarni hayot o‘zgarishlariga moslashishga rag‘batlantiradi.

Axloqiy va etik yo‘nalish berish

Ko‘plab aforizmlar axloqiy va etik jihatdan yo‘nalish beradi. Ular qanday qilib yaxshiroq hayot kechirish kerakligi haqida maslahat beradi. Masalan, “*Honesty is the best policy*”³ iborasi halol yashashni targ‘ib etadi va to‘g‘ri yo‘lga yo‘naltiradi.

Ijtimoiy qadriyatlar va an‘analarni mustahkamlash

Ko‘plab madaniyatlarda aforizmlar mehmondo‘stlik, hurmat va hamjihatlik kabi qadriyatlarni mustahkamlaydi. Ular xalqning milliy qadriyatlari va urf-odatlarini tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. Shu tarzda, aforizmlar milliy madaniyatning ajralmas qismiga aylanadi.

Harakat va o‘zgarishga rag‘batlantirish

Ayrim aforizmlar o‘quvchini faoliyatga undaydi, o‘zgarishlar qilishga da‘vat etadi. Masalan, “*Seize the day*”⁴ yoki “*Fortunate favors the bold*”⁵ kabi aforizmlar dadil va qat‘iyatli bo‘lishga ilhom beradi.

Xulosa qilib aytganda, aforizmlar faqatgina axborot berish uchun emas, balki odamlarni ilhomlantirish, ularni o‘ylashga undash va ma‘lum qadriyatlarni mustahkamlash uchun ham xizmat qiladi. Ularning qisqa va kuchli ta‘sir kuchiga ega bo‘lishi insonlarga chuqur ta‘sir ko‘rsatish imkonini beradi.

Chaqiriq va da‘vat mazmunidagi aforizmlar qisqa va esda qolarli bo‘lib, darhol harakat qilishga yoki fikrini o‘zgartirishga ilhomlantiradi. Ingliz tilida bunday aforizmlar ko‘pincha buyruq mayli, metafora va emotsional ta‘sir kabi ritorik usullardan foydalanib, kuchli mazmunni yetkazishga harakat qiladi. Quyida bu elementlarning qanday ishlashi haqida batafsil ma‘lumot keltirilgan:

1. Buyruq mayli: Bu grammatik shakl to‘g‘ridan-to‘g‘ri buyruq berish orqali o‘quvchiga murojaat qiladi va shaxsiy javobgarlikni eslatadi. Masalan, ingliz tilidagi “*Be the change you wish to see in the world*”⁶ iborasida “be” so‘zi bilan o‘quvchiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri murojaat qilinadi.

² Heraclitus.(c.535-c.475BCE) Fragments

³ Franklin,B.(1750s) Poor Richard’s Almanack

⁴ Horace.(23 BCE). Odes(Book 1,Poem 11)

⁵ Virgil.(19 BCE) The Aeneid (Book 10,line 284)

⁶ Commonly attributed to Mahatma Gandhi(1869-1948)

2. Metafora: Chaqiriq va da'vat mazmunidagi aforizmlari ko'pincha murakkab g'oyalarni sodda va ta'sirchan tarzda ifodalash uchun metaforadan foydalanadi. Masalan, ingliz tilidagi "*change*" ("o'zgarish") so'zi kengroq ijtimoiy ta'sirni anglatadi. Ingliz tilida shunga o'xshash tarzda "*Instead of cursing the darkness, light a candle*"⁷ iborasi ham odamlarni shikoyat qilishdan ko'ra harakatga chorlaydi.

3. Emotsional ta'sir: Chaqiriq va da'vat mazmunidagi aforizmlarida hissiy ta'sir muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchini aforizm bilan shaxsiy darajada bog'laydi. Masalan, "*Be the change*" iborasi ijtimoiy mas'uliyat va shaxsiy qudratga murojaat qiladi. Ingliz tilida "*There is blessing in movement*"⁸ kabi aforizmlar hissiy ta'sir ko'rsatib, insonlarni yaxshilanish uchun faol harakat qilishga undaydi.

Bu kabi usullar aforizmlarning ta'sirchan, esda qolarli va rag'batlantiruvchi bo'lishini ta'minlaydi va insonning o'z salohiyati va mas'uliyatini anglashga chaqiradi. Motivatsion aforizmlarning tilshunoslik xususiyatlari bir qancha o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularning samaradorligi va esda qolishiga yordam beradi. Quyida asosiy xususiyatlar keltirilgan:

1. Qisqa va Lo'nda:

Motivatsion aforizmlar odatda qisqa bo'lib, murakkab ma'noni bir necha so'z bilan yetkazadi. Bu qisqalik esda saqlash va xotirada qoldirish uchun muhimdir.

2. Buyruq mayli:

Ko'plab motivatsion aforizmlar buyruq maylidan foydalanadi, bu esa to'g'ridan-to'g'ri murojaat qilib, darhol harakat qilishga undaydi. Masalan, "*Take the leap*"⁹ iborasi bu xususiyatni ko'rsatadi.

3. Metafora va Tasviriylilik:

Aforizmlarda ko'pincha metaforalardan foydalaniladi, bu esa g'oyalarni yanada jonli va hissiy jihatdan ta'sirchan qiladi. "*Life is a journey*"¹⁰ kabi iboralar metaforik til orqali keng g'oyalarni oddiy va tanish tajribalarga bog'laydi.

4. Takror va Parallelizm:

⁷ Watkinson, W.L. (1907) In a sermon, as cited in various sources on motivational quotes

⁸ Commonly motivation saying, origin unknown

⁹ Commonly motivation saying, origin unknown

¹⁰ Virgil (19 BCE) The Aeneid (Book 10, line 200)

Takrorlash yoki strukturalarning parallelizmga ega bo'lishi muhim nuqtalarni ta'kidlash va aforizmni ritmik va esda qolarli qilishga yordam beradi. Masalan, "*Fail often, fail fast, fail forward*"¹¹ kabi iboralarda buni ko'rish mumkin.

5. Ijobiy til:

Motivatsion aforizmlar ko'pincha ijobiy tilni o'z ichiga oladi, bu esa optimizm va rag'batlantirishni kuchaytiradi. "*You can*", "*You will*" kabi so'zlar ishonch va kuchlantirishni ta'kidlaydi.

6. Emotsional ta'sir:

Samarali aforizmlar hissiy darajada ta'sir ko'rsatadi, umid, jasorat va qaror qabul qilish tuyg'ulariga murojaat qiladi. Ular ko'pincha umumman insoniy tajribalarni aks ettiradi, shuning uchun keng auditoriyaga mos keladi. For example, "*Absence makes the heart grow fonder*"¹²

Ushbu tilshunoslik xususiyatlari motivatsion aforizmlarning nafaqat xabarni yetkazish, balki harakatga undash, biron bir vazifani bajarishga chaqiriq, da'vat qilish va insonlar o'rtasida bog'lanish hissini oshirishga yordam berishini ta'minlaydi.

Aforizmlarning madaniy va kontekstual ta'siri muhim ahamiyatga ega, chunki ular jamiyatning qadr-qimmatlari, urf-odatlari va hayotiy tajribalari bilan bevosita bog'liqdir. Barcha madaniyatlarda aforizmlar asrlar davomida avloddan avlodga o'tib kelgan va bu jarayonda ularning mazmuni va konteksti o'zgarib borgan. Quyida ingliz tilidagi aforizmlarning madaniy va kontekstual ta'siri haqida ma'lumotlarni keltirib o'taman.

Birinchi navbatda, aforizmlar madaniy qadriyatlarda o'z aksini topadi chunki aforizmlar o'z xalqining madaniy qadriyatlarini ifodalaydi. Masalan, "*Actions speak louder than words*"¹³ (Harakatlar so'zlardan kuchliroq) iborasi, ijtimoiy ahamiyatni va harakatning muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu aforizm nafaqat ingliz balki o'zbek madaniyatida ham tarbiyaviy jihatdan qadrli bo'lib, insonlar o'rtasidagi halollik va samimiyatga urg'u beradi.

Ushbu chaqiriq va da'vat mazmunidagi aforizmlar tilning kuchini ilhomlantirish va rag'batlantirishda qanday ishlatilishini ko'rsatadi. Ularning qisqa tuzilishi va ritorik texnikalardan foydalanganligi orqali ular keng auditoriyaga ta'sir qiluvchi xabarlarni

¹¹ Commonly used motivational phrase in entrepreneurship, often associated with John C. Maxwell and similar thinkers. Origin unknown.

¹² Bayly, T.H. (1844). *Isle of Beauty*

¹³ Common proverb, origin unclear; often attributed to various authors, including Abraham Lincoln.

yetkazadi. Ushbu aforizmlarni tahlil qilish nafaqat ularning tilshunoslik xususiyatlarini, balki ular aks ettirgan madaniy qadriyatlarni ham ko'rsatadi.

REFERENCES

1. Mirziyoyev SH.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. -Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 592 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrdagi "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi Qarori: PQ-1875-son // lex.uz/DOCS/2126032.
3. Hamdamova Sitara Baxshilloevna. Uilyam Butler Yeats she'riyatida mifologik mavzular va motivlar. Ispaniya innovatsiyalar va yaxlitlik jurnali 6 (2022): 147-150 b.
4. Imom Buxoriy hadislar, "Sharq" nashriyoti, 1-kitob, 2020, 324-bet
5. Alisher Navoiy. Munshaot. Asarlar. O'n besh tomlik. T.13. — T.:1967 220- bet